

Fråga om det fanns saklig grund för uppsägning av en textilslöjdlärare på grund av nedsättningar i arbetsförmågan som beror sjukdom.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2014-06-04
StockholmDom nr 41/14
Mål nr A 10/13

KÄRANDE

Lärarnas Riksförbund, Box 3529, 103 69 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Annika Wahlström, adress som ovan

SVARANDE

Degerfors kommun, 693 80 Degerfors
Ombud: advokaten Ulrika Runelöv, Elmszell Advokatbyrå AB,
Gamla Brogatan 32, 111 20 Stockholm

SAKEN

ogiltigförklaring av uppsägning, m.m.

Bakgrund och yrkanden

Mellan Degerfors kommun (kommunen) och Lärarnas Riksförbund (förbundet) gäller kollektivavtal. A.E. är medlem i förbundet.

A.E. anställdes i kommunen som textilslöjdlärare 1979. Hon insjuknade 1988 och har sedan 1992 haft diagnosen fibromyalgi med bl.a. ledvärk, migrän, tinnitus, trötthet och yrsel. A.E. har sedan 1992 varit helt eller delvis sjukskriven. Hon sades upp den 23 februari 2012, med sista anställningsdag den 23 augusti samma år. Som grund för uppsägningen angav kommunen att A.E. på grund av sin sjukdom varaktigt saknade förmåga att utföra arbete av betydelse för kommunen. Tvisten gäller om uppsägningen var sakligt grundad.

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen dels ska ogiltigförklara uppsägningen av A.E., dels ska förplikta kommunen att till A.E. betala allmänt skadestånd med 150 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 25 januari 2013 till dess betalning sker.

Kommunen har bestritt käromålet. Något belopp avseende allmänt skadestånd har inte vitsordats. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Parterna har till utveckling av sin talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Sammanfattning av grunderna

A.E:s arbetsförmåga var vid tiden för uppsägningen inte stadigvarande nedsatt i så väsentlig mån att hon inte har kunnat utföra arbete av någon betydelse för kommunen. Kommunen har inte uppfyllt sin rehabiliteringsskyldighet. Uppsägningen av henne har därför inte varit sakligt grundad.

A.E:s bakgrund och sjukdomshistoria

A.E., som nu är 56 år, hade varit anställd som textilslöjdlärare på heltid i Degerfors kommun i drygt 33 år när hon sades upp.

A.E. var under åren 1992–1999 helt sjukskriven. Kommunen uppfyllde under denna period sin rehabiliteringsplikt, med regelbundna rehabiliteringsmöten samt upprättandet av en rehabiliteringsplan med olika åtgärder syftande till att möjliggöra en återgång i arbete. Efter arbetsträning fick hon arbete på 50 procent som resurslärare vid Stora Vallaskolan från och med vårterminen 2000. Från höstterminen 2001 arbetade hon 75 procent som speciallärare på samma skola. Höstterminen 2003 lades årskurserna 1–6 vid Stora Vallaskolan ner och A.E. fick då i stället arbeta som resurslärare på Byggskolan, där hon arbetade till och med höstterminen 2004.

Arbetet som resurs- och speciallärare fungerade bra för A.E., vilket hon framhöll för arbetsgivaren vid ett rehabiliteringsmöte i april 2004. Trots detta fick hon under höstterminen 2004 besked att hon inte skulle få fortsätta med detta. Hon fick i stället välja mellan att återgå till arbetet som textilslöjdlärare, eller att bli uppsagd. Från och med vårterminen 2005 återgick hon därför till arbete som slöjdlärare. Hon upplevde arbetet som stressigt och påfrestande, men hon klarade av det och hade inga längre sammanhängande sjukskrivningsperioder. A.E. uppbar vid denna tid tidsbegränsad sjukersättning från Försäkringskassan med 50 procent. Kommunen ansökte, på förslag av A.E., om lönebidrag från Arbetsförmedlingen, vilket beviljades till 15 procent. Arbetsgivaren betalade med andra ord lön motsvarande en 35 procents anställning, vilket bl.a. gjorde att A.E. kunde ha 15 procent av en heltidstjänst som så kallad elevfri tid. Under den tiden kunde hon inventera och beställa material samt göra för- och efterarbete.

Den tidsbegränsade sjukersättningen upphörde i juli 2010 och A.E. ansökte då om varaktig halv sjukersättning, vilket Försäkringskassan avslog i augusti 2010. I beslutet angavs dels att det medicinska underlaget inte styrkte att A.E. hade en stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan, dels att hennes nedsatta funktionsförmåga inte medförde aktivitetsbegränsningar till den grad och varaktighet som berättigar till sjukersättning. Försäkringskassan bedömde med andra ord att A.E. kunde arbeta heltid.

Med anledning av Försäkringskassans beslut hölls i september 2010 ett möte med tillförordnade personalchefen J.S. A.E. bad vid mötet att få ett anpassat

arbete på heltid, eller att bli omplacerad till ett mindre stressande arbete än slöjdlärare. J.S. sade nej till detta, med hänvisning till att A.E. enligt ett aktuellt läkarintyg hade 50 procents arbetsförmåga och att han inte kunde gå emot intyget. I denna situation gjorde alltså Försäkringskassan en bedömning, medan arbetsgivaren och en läkare gjorde en annan bedömning. A.E. ansåg sig inte kunna arbeta heltid utan anpassningsåtgärder, och hon kände sig därför tvingad att ansöka om tjänstledighet med 50 procent. I och med detta var hon alltså i tjänst 50 procent och tjänstledig med 50 procent.

I november 2010 hölls ett möte om A.E:s lönebidrag mellan A.E., dåvarande rektorn B.L. och handläggaren vid Arbetsförmedlingen I.H. I.H. påtalade behovet av anpassning för att A.E. skulle klara av ett heltidsarbete och uppmärksammade möjligheten att utöka lönebidraget för att möjliggöra ytterligare anpassningsåtgärder. B.L. förklarade att det inte fanns tillräckligt med arbetsuppgifter för att fylla en heltid för A.E., vare sig dessa arbetsuppgifter var anpassade eller inte.

Från och med höstterminen 2010 fram till augusti 2011 arbetade A.E. 50 procent som slöjdlärare. Hon upplevde mer och mer att hon förlorade kontrollen över sin arbetssituation, men hon hade under denna period inga längre sjukskrivningar. Vid denna tid förvärrades hennes sons tumörsjukdom, vilket även försämrade hennes egen hälsa. Vid flera tillfällen bad hon att få bli omplacerad till ett mindre stressande arbete. Hennes sjukdomstillstånd förvärrades och hon blev den 23 augusti 2011 sjukskriven på heltid. Hon framförde i tiden därefter olika konkreta omplaceringsförslag till B.L., men fick ingen återkoppling på dessa.

Efter sex månaders heltidssjukskrivning sade arbetsgivaren den 23 februari 2012 upp A.E.

Arbetsgivarens rehabiliteringsåtgärder

Efter att A.E. vårterminen 2005 återgick som slöjdlärare har arbetsgivaren inte vidtagit annat än punktvisa och verkningslösa rehabiliteringsåtgärder. År 2008 fick hon en ny arbetsstol, men den var så stor att hon inte kunde ta sig fram i klassrummet med den. Hon bad att få en ”ståstol”, vilket hade föreslagits av en terapeut, men detta avslogs. Hon bad om att få högre elevbänkar, men av dessa hade enbart hälften installerats under 2011 och resten installerades först under 2012.

Arbetsgivarens underlåtenhet att vidta rehabiliteringsåtgärder har varit särskilt markant efter juli 2010, när den tidsbegränsade sjukersättningen upphörde och Försäkringskassan avslog A.E:s ansökan om varaktig halv sjukersättning. Det har inte funnits någon handlingsplan avseende rehabiliteringen och det har inte hållits några rehabiliteringsmöten. De avstämningsmöten som har hållits med Försäkringskassan har fokuserat på A.E:s sjukdom och inte på hennes möjlighet att utföra arbete. Hon har inte fått någon återkoppling från arbetsgivaren på sina egna förslag på omplacering till alternativa arbetsuppgifter, trots att det framgår av flera läkarintyg att arbetet som textilslöjdlärare var olämpligt för henne. Rektorn har sagt att det skulle bli för dyrt att ge A.E. erforderlig

vidareutbildning. Omplaceringsutredning företogs först några veckor före uppsägningen.

Kommunen har inte anpassat arbetsschemat, utöver att A.E. har kunnat få välja om hennes lektioner skulle börja tidigare eller senare på dagen. A.E. har haft samma schema som de övriga slöjdlärarna, med 60-minuters lektionstid och samma raster som träslöjden. Hon har inte haft möjlighet att lägga sig att vila under rasterna, eftersom det har saknats vilrum, vilket hon påtalat för arbetsgivaren. Hon har haft cirka 50 elever varje dag, med 10–14 elever per grupp, trots att hon har begärt att få mindre klasser. Förutom de elevassistenter som följer eleven under hela dennes skoldag, har hon inte fått något extra lärarstöd på lektionerna, trots att den frågan har varit uppe i olika sammanhang. A.E. beviljades taktill massage, vilket delvis hjälpte, men när hon bad att få fler massagetilfällen fick hon avslag på detta.

Inför höstterminen 2011 beslutades att slöjden skulle ha 90-minuterslektioner, i stället för som tidigare 60-minuterslektioner. A.E. förklarade att hon inte skulle klara av detta. Pressen av den nya undervisningsplanen bidrog till att hon blev heltidssjukskriven den 23 augusti 2011.

A.E:s arbetsförmåga vid tidpunkten för uppsägningen

A.E:s arbetsförmåga var inte vid uppsägningen den 25 februari 2012 stadigvarande nedsatt på sådant sätt som krävs för att en uppsägning av sådana skäl ska vara sakligt grundad. Detta framgår av läkarintyg från underläkaren A.J. (den 17 januari 2012), företagsläkaren K.F. (den 10 februari 2012) och ST-läkaren S.S. (den 17 februari 2012).

De läkarintyg som kommunen har åberopat till stöd för sin bedömning av A.E:s arbetsförmåga ligger i tiden efter uppsägningen. Vid bedömningen av om hennes arbetsförmåga i februari 2012 var stadigvarande nedsatt ska beaktas att fibromyalgi är en skovbaserad sjukdom där den sjuke påverkas negativt av oro och stress. A.E:s arbetsförmåga efter uppsägningen har påverkats av den stress som utlösts dels av uppsägningen i sig, dels av sonens sjukdom.

Som nämnts avslag Försäkringskassan i augusti 2010 A.E:s ansökan om varaktig halv sjukersättning. Förvaltningsrätten i Karlstad avslag i dom den 17 februari 2012 hennes överklagande av beslutet. Förvaltningsrätten fann att det medicinska underlaget inte gav stöd för att A.E:s arbetsförmåga var stadigvarande, eller för minst ett år framåt, nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom och det inte kunde uteslutas att hon hade en högre arbetsförmåga i ett för henne mer anpassat arbete. A.E. överklagade till Kammarrätten i Göteborg, som avslag överklagandet i dom den 22 augusti 2013. A.E. ansökte i maj 2013 om sjukersättning med 50 procent. Hon gjorde detta på direkt uppmaning av sin handläggare vid Försäkringskassan. Försäkringskassan avslag ansökan den 25 september 2013. Dessa domar och beslut stöder att hennes arbetsförmåga vid tiden för uppsägningen inte var stadigvarande nedsatt.

Kommunens delegationsordning

Kommunens beslut den 23 februari 2012 att säga upp A.E. är undertecknat av den dåvarande tillförordnade personalchefen J.S., som även delgav henne uppsägningen muntligen vid ett möte följande dag. J.S. var enligt kommunens beslutsordning inte behörig att besluta om uppsägning. Att uppsägningsbeslutet fattades av J.S., som saknade behörighet, visar att det var fråga om ett förhastat beslut som inte var berett på föreskrivet sätt.

Kommunen

Sammanfattning av grunderna

A.E:s arbetsförmåga har vid tidpunkten för uppsägningen varit stadigvarande nedsatt i sådan mån, att hon inte har kunnat utföra arbetsuppgifter av betydelse för kommunen. Kommunen har fullgjort sitt rehabiliteringsansvar gentemot A.E. Det fanns vid tiden för uppsägningen inte några möjligheter att vare sig omplacera A.E. till något annat arbete eller att vidta ytterligare anpassningsåtgärder på arbetsplatsen. Uppsägningen har därför varit sakligt grundad.

A.E:s bakgrund och sjukdomshistoria

Kommunen har vidtagit olika anpassningsåtgärder och det har varit en pågående rehabiliteringsprocess.

A.E. arbetstränade 2000 som resurslärare på Stora Vallaskolan. Hon kunde därefter arbeta 75 procent som speciallärare på den skolan, som dock senare lades ner. Hon var helt sjukskriven under 2003. Under 2004 arbetade hon 50 procent som resurslärare, varav 25 procent på Svartå Skola och 25 procent i en liten grupp på Strömtorpsskolan. År 2005 placerades hon som textilslöjdlärare på Parkskolan, det vill säga den anställning som hon innehaft sedan 1979. Hon hade en tidsbegränsad sjukersättning på 50 procent fram till den 1 juli 2010, då Försäkringskassan avtog hennes ansökan om varaktig sjukersättning i samma omfattning.

Den 6 september 2010 hölls ett möte mellan A.E., tillförordnade personalchefen J.S., rektorn B.L. samt representanten för Lärarnas Riksförbund G.K. A.E. berättade att hon skulle överklaga Försäkringskassans avslagsbeslut. Hon begärde också tjänstledighet med 50 procent, vilket beviljades för en tid om sex månader.

A.E. arbetade därefter vidare som textilslöjdlärare på 50 procent fram till dess att hon blev heltidssjukskriven den 23 augusti 2011. I anslutning till detta, sannolikt någon gång i september samma år, erbjöd B.L. A.E. ett arbete som resurslärare. A.E. tackade dock nej till detta, eftersom hon skulle genomgå en operation i slutet av oktober 2011.

Den 24 augusti 2011 fick B.L. ett e-postmeddelande från A.E., där hon bl.a. uppgav att det kanske var dags för henne att ge upp slöjden och omplaceras till något annat.

Den 6 december 2011 hölls ett avstämningsmöte med Försäkringskassan. Syftet med mötet var att följa upp A.E:s hälsotillstånd och rehabiliteringsbehov. A.E. berättade att det inte var tänkbart att gå tillbaka till slöjdläraryrket, då det var mentalt arbetsamt och kroppen inte längre orkade med arbetsbördan. Läkaren A.J. ansåg att det av medicinska skäl inte var lämpligt för A.E. att återgå till arbetet som slöjdlärare och att arbete med tung fysisk belastning och stress skulle undvikas. Det nämns inget om att A.E. skulle ha sagt att hon ville arbeta som resurslärare. J.S. fick i uppdrag att omgående göra en omplaceringsutredning.

Ett uppföljande avstämningsmöte hölls den 22 december 2011. A.E. berättade att hennes son drabbats av en hjärntumör och genomgick behandling. Hon mådde mycket dåligt både fysiskt och mentalt och bedömde att hon vid den aktuella tidpunkten inte hade någon arbetsförmåga i något arbete. J.S. redogjorde för den genomförda omplaceringsutredningen, som omfattade alla lediga arbeten i kommunen. J.S. bedömde att A.E. inte uppfyllde kvalifikationskraven för något av dessa och ingen av de närvarande invände mot detta. A.E. fick en skriftlig underrättelse om att kommunen avsåg att säga upp hennes anställning av personliga skäl. A.E. sade att hon kunde tänka sig att återgå i arbetet som slöjdlärare eftersom det saknades möjligheter att omplacera henne. A.J. påtalade då på nytt att hennes ordinarie arbete inte var någon hållbar lösning, då det innebar stress samt en stor fysisk belastning och var medicinskt helt olämpligt för henne.

Med anledning av varslet om uppsägning hölls en överläggning med förbundet den 14 januari 2012. Förbundet påtalade då att kommunen hade brustit i sin rehabiliteringsplikt i tre avseenden, nämligen genom att inte genomföra de anpassningar av arbetsplatsen som A.E. begärt, att inte omplacera henne till en tjänst som elevassistent enligt hennes önskemål och att neka av henne begärd taktil massage. Kommunen framhöll att A.E. inte vid något av höstens avstämningsmöten hade tagit upp önskemål om anpassningar av arbetsplatsen.

I anslutning till uppsägningen den 23 februari 2012 gjordes en ny omplaceringsutredning varvid det konstaterades att A.E. saknade tillräckliga kvalifikationer för de lediga arbeten som då förelåg. Samma dag hölls en ny överläggning med förbundet.

Anpassningsåtgärder

A.E. har fått en arbetsstol, som rekommenderats av en ergonom och som hon själv valt ut. Det har även installerats högre arbetsbänkar i klassrummen, men kommunen kunde av ekonomiska skäl inte byta ut alla bänkar på en gång. Dessa anpassningar har dock enbart rört A.E:s ländryggsproblematik och skulle inte hjälpa mot de övriga besvär som sätter ner hennes arbetsförmåga. Ventilationen kontrollerades regelbundet enligt gällande bestämmelser. A.E. har beviljats taktil massage på arbetsgivarens bekostnad vid åtta tillfällen. Detta var dock inte ett led i rehabiliteringsarbetet, och ytterligare massage skulle under alla omständigheter inte ha ökat A.E:s arbetsförmåga. A.E:s arbetsuppgifter har anpassats. Hon har fått göra sitt schema själv, så att hon har fått börja

lektionerna senare, och hon har haft flera raster under dagen då hon har kunnat vila sig.

Några ytterligare anpassningsåtgärder kan inte genomföras. Det finns inte något stöd i den medicinska utredningen för att utökade anpassningsåtgärder skulle göra det möjligt för A.E. att återgå i arbete.

Möjligheterna till omplacering

Degerfors är en liten kommun med bara fyra förvaltningar och med strikta kravprofiler för sina tjänster. Detta innebär att omplaceringsmöjligheterna rent allmänt är begränsade. Kommunen utredde möjligheterna till omplacering vid fler än ett tillfälle efter det att A.E. hade blivit heltidssjukskriven i augusti 2011. Det fanns då inte några lediga arbeten som resurslärare, specialpedagog eller elevassistent. Vad särskilt gäller arbetet som elevassistent, framgår av ingivna riktlinjer att elevassistenter ska kunna arbeta under stressande förhållanden samt att fysiska belastningsrelaterade besvär kan utgöra ett hinder i detta yrke. A.E. skulle därför under alla förhållanden inte klara av arbetet som elevassistent.

Kommunens delegationsordning

Beslutet om uppsägning fattades av kommunens tillförordnade förvaltningschef A-L.S., men verkställdes av J.S. Något brott mot kommunens delegationsordning har således inte förekommit. Även om så hade varit fallet, skulle detta dock under alla förhållanden sakna betydelse för frågan om uppsägningen varit sakligt grundad.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. På förbundets begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med A.E. samt vittnesförhör med hennes make I.E. och handläggaren vid Arbetsförmedlingen I.H. På kommunens begäran har hållits vittnesförhör med personalchefen J.S., tillförordnade förvaltningschefen A-L.S. och före detta rektorn B.L. Parterna har åberopat omfattande skriftlig bevisning.

Domskäl

Rättsliga utgångspunkter

Tvisten gäller om A.E:s arbetsförmåga på grund av sjukdom var stadigvarande nedsatt i sådan mån, att hon inte har kunnat utföra något arbete av betydelse för arbetsgivaren.

Vid införandet av 1974 års anställningsskyddslag betonades att begränsningar av en arbetstagares prestationsförmåga som följer av sjukdom i princip inte godtas som saklig grund för uppsägning. Sådana begränsningar i arbetsförmågan bör i stället som regel leda till att arbetsgivaren vidtar åtgärder för att underlätta arbetet för arbetstagaren, t.ex. särskilda anordningar på arbetsplatsen eller förflyttning till ett mindre krävande arbete (prop. 1973:129 s. 126, se även

prop. 1981/82:71 s. 66). Uttalandena har varit vägledande för rättspraxis. När det gäller att avgöra hur långt arbetsgivarens ansvar att anpassa arbetet sträcker sig, har Arbetsdomstolen hämtat viss ledning från reglerna i arbetsmiljölagen och 1962 års lag om allmän försäkring (se t.ex. AD 2006 nr 83, AD 1999 nr 10 och AD 1993 nr 42). Reglerna i lagen om allmän försäkring om arbetsgivarens ansvar för att anpassa arbetet ändrades 2007 genom att arbetsgivarens skyldighet att genomföra en rehabiliteringsutredning avskaffades (prop. 2007/08:136). Regleringen återfinns numera i socialförsäkringsbalken.

Av Arbetsdomstolens praxis framgår att omfattningen av arbetsgivarens skyldigheter är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. En viss omorganisation av arbetsplatsen kan krävas. Vid bedömningen finns emellertid en rad faktorer som har betydelse, bl.a. arbetsplatsens storlek och arbetstagarens medverkan till att finna en lösning. Det åligger arbetsgivaren att göra en noggrann utredning av de möjligheter till omplacering, anpassning eller andra åtgärder som kan möjliggöra för arbetstagaren att stanna kvar i arbetet. Om det är oklart huruvida arbetsgivaren genom sådana åtgärder hade kunnat bereda arbetstagaren fortsatt arbete, får detta gå ut över arbetsgivaren (se t.ex. AD 2006 nr 83).

Utgångspunkten är alltså att en nedsättning av arbetsförmågan som beror på sjukdom i princip inte utgör saklig grund för uppsägning. I förarbetena till 1974 års anställningsskyddslag framhölls dock att om sjukdomen medför en stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan som är så väsentlig att arbetstagaren inte längre kan utföra arbete av någon betydelse, bör nedsättningen av arbetsförmågan kunna åberopas som grund för uppsägning (se prop. 1973:129 s. 126 och t.ex. AD 2014 nr 26, AD 2013 nr 65 samt AD 2011 nr 41). I förarbetena framhölls vidare att en uppsägning på grund av en nedsättning av arbetsförmågan som följer av sjukdom normalt inte bör kunna ske förrän arbetstagaren får rätt till sjukbidrag eller förtidspension enligt 1962 års lag om allmän försäkring. I varje fall skulle en uppsägning inte kunna komma i fråga så länge den sjuke arbetstagaren uppbär sjukpenning (se prop. 1973:129 s. 126). Enligt då gällande regler var en förutsättning för rätt till förtidspension att arbetsförmågan var nedsatt med minst hälften och att nedsättningen var varaktig. Om nedsättningen inte var varaktig men kunde antas bestå under avsevärd tid utgick i stället sjukbidrag, som var tidsbegränsat (se 13 kap. 1 § lagen om allmän försäkring i då gällande lydelse). Om arbetstagaren fick rätt till hel förtidspension eller helt sjukbidrag kunde arbetsgivaren avsluta anställningen enligt 33 § i 1974 års anställningsskyddslag (vilken i sak motsvarar 33 § i nu gällande anställningsskyddslag).

Reglerna om ersättning från socialförsäkringen vid varaktig nedsättning av arbetsförmågan till följd av sjukdom har sedan 1974 ändrats vid upprepade tillfällen. Förtidspension och sjukbidrag har ersatts med sjukersättning och reglerna återfinns numera i 33 kap. socialförsäkringsbalken. Sjukersättning utgår om den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Det krävs vidare att arbetsförmågan kan anses vara stadigvarande nedsatt. Begreppet stadigvarande ska tolkas så att nedsättningen av arbetsförmågan förväntas kvarstå under all överskådlig framtid. Högsta förvaltningsdomstolen har dock framhållit att det varken i lagtext eller i förarbeten ges stöd för att

ställa upp ett krav på att nedsättningen ska kvarstå livslångt eller fram till pensionsåldern och pekat på att arbetsförmågan ska utredas på nytt minst vart tredje år (HFD 2011 ref. 63). En ytterligare förutsättning för att sjukersättning ska utgå är att åtgärder som avses i 27 kap. 6 § samt i 29–31 kap. socialförsäkringsbalken – i huvudsak medicinsk respektive arbetslivsinriktad rehabilitering – inte bedöms kunna leda till att den försäkrade återfår någon arbetsförmåga.

Bedömningen av om nedsättningen av arbetsförmågan är stadigvarande torde väsentligen vara densamma vid prövningen av rätten till sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken som enligt anställningsskyddslagen (se AD 2010 nr 3). Däremot skiljer sig prövningen av arbetsförmågan åt. Enligt socialförsäkringsbalken bedöms arbetsförmågan i förhållande till förvärvsarbete på hela arbetsmarknaden, inklusive skyddat arbete eller arbete med lönebidrag (se 33 kap. 5, 6 och 10 §§ socialförsäkringsbalken samt t.ex. HFD 2011 ref. 63) medan bedömningen enligt anställningsskyddslagen sker i förhållande till sådant arbete hos arbetsgivaren som det är skäligt att denna bereder arbetstagaren (se t.ex. AD 2012 nr 51 och AD 1993 nr 42).

Prövningen enligt anställningsskyddslagen är alltså inriktad på att bedöma om arbetstagarens arbetsförmåga är i sådan grad stadigvarande nedsatt, att denne inte ens efter skäliga anpassningsåtgärder kan utföra arbete för arbetsgivaren som det skäligen kan krävas att arbetsgivaren erbjuder. Bedömningen ska göras utifrån de omständigheter som förelåg vid tidpunkten för uppsägningen. Vad som inträffat i tiden efter uppsägningen kan vara av intresse om det är ägnat att belysa förhållandena vid uppsägningstidpunkten, om dessa förhållanden i något avseende är oklara (se t.ex. AD 2007 nr 12).

A.E:s diagnos och sjukdomshistoria

Av i den i målet ingivna medicinska utredningen framgår följande om diagnosen fibromyalgi. Diagnosen syftar på ett tillstånd där muskulaturen inte reagerar normalt på ansträngning och anspänning. En normal belastning framkallar en efterföljande smärta och ökad spänning i muskulaturen, där det inte räcker med vila för att återställa muskelns normala funktion. Variationen mellan individer är stor, och efter en tids sjukdom tillkommer ofta andra symtom som är utlösta av det långvariga stresstillstånd som fibromyalgin orsakat. När den drabbade väl har fått en rubbad muskulär uthållighet blir tillståndet oftast kroniskt. Det kan variera kraftigt från tid till annan hur starkt symtomen visar sig och hur arbetsbegränsande de är, varvid det även har betydelse vilken fysisk och psykosocial belastning som den drabbade utsätts för.

A.E. insjuknade 1988 i fibromyalgi, med efter hand tillkommande besvär i form av bl.a. migrän, trötthet, ledvärk och lägesyrsel. För A.E:s del har det, enligt utredningen, främst varit smärtan och spänningen kring nacken som har begränsat hennes arbetsförmåga. När hon har arbetat med kroppen och samtidigt upplevt stress, har spänningen i nackmuskulaturen ökat och lett till ytterligare yrsel som begränsar arbetsförmågan. Symptombilden har i viss utsträckning varierat över tiden. Hon fick även diskbräck under 2008.

A.E. var helt sjukskriven under åren 1992–1999. Därefter har hon varit sjukskriven på deltid i varierande omfattning. Under tiden 2005 till augusti 2011 arbetade hon som textilslöjdlärare med 50 procents sysselsättning. Hon erhöll tidsbegränsad sjukersättning med 50 procent från Försäkringskassan. Kommunen uppbar lönebidrag med 15 procent från Arbetsförmedlingen. Lönebidraget medförde att A.E. kunde disponera en del av sin arbetstid som så kallad elevfri tid och kunde då utföra sådana sysslor som hon annars hade fått utföra under rasterna. Detta innebar i sin tur att hon kunde använda rasterna till att vila. I juli 2010 upphörde den tidsbegränsade sjukersättningen, och i augusti samma år fick A.E. avslag av Försäkringskassan på en ansökan om varaktig halv sjukersättning. Detta beslut har sedermera, efter överklagande från A.E., fastställts i förvaltningsdomstol.

Inför höstterminen 2011 förvärrades A.E:s tillstånd och hon sjukskrevs på heltid från den 23 augusti 2011. Hon har själv beskrivit att försämringen var en följd av flera samverkande faktorer. Hennes son led av en tumörsjukdom vilken förvärrades. Skolan beslutade om en ny undervisningsplan med lektionspass på 90 i stället för 60 minuter, vilket hon skulle få svårt att klara av. Hon upplevde också att hon inte fick någon återkoppling från rektorn på sina förslag till alternativa arbetsuppgifter. Därtill kom andra omständigheter, såsom att skolan inte hade installerat samtliga av de höjda bänkar vilka skulle underlätta problemen med hennes diskbråck. Sammantaget blev det, med hennes egna ord, ”för mycket”.

A.E:s arbetsförmåga

Utredningen visar entydigt att A.E:s arbetsförmåga vid tidpunkten för uppsägningen i februari 2012 var helt nedsatt. Hon var då helt sjukskriven och erhöll sjukpenning. Av flera läkarintyg framgår att A.E. då hade svårt att utföra vardagliga sysslor som matlagning, hängning av tvätt och dammsugning. A.E. har i förhör bekräftat att detta var en korrekt beskrivning av hennes arbetsförmåga vid den aktuella tidpunkten. Utredningen visar också att hennes arbetsförmåga sedan dess inte förbättrats på något avgörande sätt.

Frågan är emellertid om och i vilken utsträckning A.E:s nedsättning av arbetsförmågan var *stadigvarande*. Den frågan ska, som redan nämnts, huvudsakligen bedömas utifrån förhållandena när uppsägningen företogs.

Frågan om den typ av diagnos som A.E. lider av kan anses medföra en stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan har varit föremål för prövning av Högsta förvaltningsdomstolen. I HFD 2011 ref. 63 III led den försäkrade av smärta i muskler och bindväv. Högsta förvaltningsdomstolen uttalade att det vid den typen av sjukdomsbesvär inte kan dras några generella slutsatser om nedsättningens varaktighet över tid och att det avgörande då blir det underlag i form av medicinsk och annan utredning som föreligger i det enskilda fallet. I HFD 2013 ref. 60, som avgjordes efter att A.E:s ansökningar om sjukersättning prövades, fann Högsta förvaltningsdomstolen att en försäkrad som led av bl.a. fibromyalgi var berättigad till sjukersättning. Enligt domstolen var sjukdomsbesvären i och för sig sådana att de inte medgav några generella slutsatser om nedsättningens varaktighet över tid. Domstolen noterade att den försäkrade

under drygt tio år hade haft en nedsatt arbetsförmåga till följd av de besvär hon alltjämt led av, att hon deltagit i ett flertal rehabiliteringsinsatser utan någon förbättrad arbetsförmåga och att ytterligare medicinsk eller arbetslivsinriktad rehabilitering inte kunde antas leda till förbättrad arbetsförmåga. Mot bakgrund härav ansåg domstolen att den försäkrades arbetsförmåga var stadigvarande nedsatt.

A.E. har en anställning som textilslöjdlärare på heltid. Som framgått ovan har hon sedan 1992 varit helt eller delvis sjukskriven. Hon har haft omfattande läkarkontakter och har deltagit i återkommande rehabiliteringsinsatser. Det kan, enligt Arbetsdomstolens mening, inte antas att ytterligare medicinsk eller arbetslivsinriktad rehabilitering skulle leda till att hon i sådan utsträckning återfår arbetsförmåga att hon kan arbeta heltid som textilslöjdlärare. Hon får därmed anses stadigvarande sakna arbetsförmåga för arbete som textilslöjdlärare på heltid.

Frågan är därmed om A.E., mot bakgrund av förhållandena i februari 2012, kunde förväntas återfå arbetsförmåga i sådan mån att hon skulle kunna utföra arbete för kommunen som det skäligen kan krävas att denna erbjuder.

Fram till augusti 2011 arbetade A.E. 50 procent som textilslöjdlärare. Arbetet var anpassat efter hennes förutsättningar framförallt på så sätt att hon arbetade halvtid och att hon, genom lönebidraget, hade färre undervisningstimmar än som är normalt vid arbete på deltid. Hon kunde i viss mån påverka schemaförläggningen och vissa ergonomiska anpassningar hade gjorts. Av förhöret med A.E. framgår att hon, särskilt mot slutet av perioden, endast med svårighet förmådde utföra arbete i denna omfattning. Av utredningen framgår också att hon under hösten 2011 ifrågasatte om hon kunde fortsätta som textilslöjdlärare och önskade andra, mindre betungande arbeten. Det diskbräck hon drabbades av 2008 har, såvitt kan förstås, inte utgjort någon påtaglig del av de besvär som lett fram till sjukskrivning i augusti 2011.

Av läkarintyg från företagsläkaren K.F., underläkaren A.J. och distriktsläkaren S.S. utfärdade i januari och februari 2012 framgår följande. A.E:s sjukdom är skovbaserad och det är svårt att förutse om och när en eventuell förbättring kan ske. Det är inte uteslutet att A.E. kan återgå till arbetet om förbättring skulle ske. Om hon ska kunna arbeta som lärare måste sannolikt ytterligare anpassningar göras, t.ex. att minska på klasstorleken för att dra ner på den psykiska stressen. Hon torde ha större chans att återgå i annat arbete, med mindre stress och visuell rörlighet än arbete som lärare. Någon arbetslivsinriktad rehabilitering var då inte aktuell.

Distriktsläkaren K.Å. har utfärdat ett flertal intyg under perioden juli 2012 till januari 2013. Även K.Å. gjorde bedömningen att någon arbetslivsinriktad rehabilitering inte var aktuell. Han ansåg vidare att det inte kunde förväntas att A.E. skulle komma att få tillbaka sin arbetsförmåga i sitt nuvarande arbete. I ett intyg har han dock angett att prognosen för A.E:s möjlighet att återgå i arbete då inte gick att bedöma. Han har även antecknat att sonens sjukdom var en bidragande orsak till den starka oro och stress, med sömnstörningar, som A.E. då kände.

Distriktsläkaren G.S. framhåller i intyg den 3 januari 2014 att A.E:s sjukdom i sig inte har någon försämringstendens, men att den grundläggande rubbningen finns kvar. Hur kraftiga symptomen är varierar beroende av muskulär belastning och den drabbades psykosociala situation.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

A.E:s sjukdom är delvis skovbaserad på så sätt att symptomen kan variera över tid, bl.a. beroende av vilka fysiska och psykiska påfrestningar som hon utsätts för. A.E. arbetade fram till sex månader före uppsägningen halvid som textilslöjdlärare och den aktuella sjukskrivningen tycks åtminstone delvis ha utlösts av sonens sjukdom. Mot bakgrund härav är det enligt Arbetsdomstolens mening inte visat annat än att A.E., med utgångspunkt i förhållandena i februari 2012, inom överskådlig tid kunde förväntas återfå arbetsförmåga i ungefär sådan utsträckning som hon hade före augusti 2011. Detta förhållande ändras inte av att hon efter uppsägningen inte återfått arbetsförmågan. Som angivits ovan är A.E:s sjukdomssymptom delvis stressrelaterade och det kan inte uteslutas att symptomen påverkats av att hon sades upp.

Med denna bedömning saknar domstolen anledning att ta ställning till om A.E., efter skäliga anpassningsåtgärder, i februari 2012 hade kunnat beredas arbete. Vid den tiden var A.E:s arbetsförmåga till följd av sjukdom helt nedsatt, men nedsättningen i den omfattningen var inte varaktig. Frågan om det finns förutsättningar för kommunen att bereda henne fortsatt arbete får bedömas när hennes arbetsförmåga har stabiliserats.

Sammantaget finner Arbetsdomstolen att A.E:s arbetsförmåga inte var i sådan grad stadigvarande nedsatt, att hon inte efter skäliga anpassningsåtgärder kan utföra något arbete av betydelse för arbetsgivaren.

Sammanfattning och skadestånd

Arbetsdomstolens ställningstagande innebär att uppsägningen av A.E. inte har varit sakligt grundad. Yrkandet om ogiltigförklaring ska därför bifallas och kommunen ska också åläggas att betala allmänt skadestånd till A.E. Arbetsdomstolen bestämmer det allmänna skadeståndet till 75 000 kr.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång ska kommunen förpliktas att ersätta förbundet för dess rättegångskostnader. Det råder inte tvist om det yrkade beloppet.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förklarar uppsägningen av A.E. ogiltig.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Degerfors kommun att till A.E. betala allmänt skadestånd med 75 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 25 januari 2013 till dess betalning sker.

3. Arbetsdomstolen förpliktar Degerfors kommun att ersätta Lärarnas Riksförbund för rättegångskostnader med 107 942 kr, varav 99 636 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Jonas Malmberg, Håkan Lundquist, Kurt Eriksson, Charlott Richardson, Peter Brodd, Torbjörn Johansson och Annette Carnhede. Enhälligt.

Rättssekreterare: Pontus Woxner